

Alþingi
Erindi nr. P 140/409
komudagur 24.11.2011

Nefndarsvið Alþingis
Efnahags- og viðskiptanefnd Alþingis
Austurstræti 8-10
150 Reykjavík

Reykjavík, 22. nóvember 2011

Umsögn stjórnar SÁÁ, Samtaka áhugafólks um áfengis- og vímuefnavandann, vegna frumvarps til laga um skattaívilnanir í þágu tilgreindra félagasamtaka, 107. mál.

Stjórn SÁÁ styður markmið þessa frumvarps; að búa til skattalegan hvata til að auka framlög borgaranna til frjálsra félagassamtaka sem starfa að líknar- og menningarmálum. Stjórn SÁÁ telur hins vegar að frumvarpið gangi of skammt til að ná fram ávinningi af aukinni félagslegri virkni í samfélaginu með breyttum skattalögum.

Það þarf ekki að kynna fyrir Alþingismönnum hvaða gildi starfsemi frjálsra félagasamtaka hafa í samfélaginu. Þau sinna sem kunnugt er margvíslegri starfsemi sem í flestum tilfellum yrði að öðrum kosti á herðum ríkisvalds eða sveitarfélaga. Margt af þessari starfsemi er unnið samkvæmt samningum við opinbera aðila. Hið opinbera greiðir þá fyrir þjónustu sem félagssamtökin inna af hendi. Annað er unnið fyrir eigið aflafé samtakanna. Og stundum á þetta hvorugtveggja við: Ríki og sveitarfélög greiða hluta af kostnaði við tiltekna starfsemi sem samtökin borga einnig af eigin aflafé.

Þessi verkaskipting frjálsra félagasamtaka og hins opinbera hefur marga kosti. Samtökin eru oft á tíðum nátengdari viðfangsefnum sínum en ríkisstofnanir geta orðið. Þau eru byggð upp af félagsmönnum með sérstakan áhuga á eða tengsl við viðfangsefni samtakanna. Af þessum sökum hafa samtök innbyggðan hvata til að leita hagkvæmra lausna til að nýta vel fjármuni; en eins hvata til bestu forgangsriðunar út frá hagsmunum viðfangsefnisins. Mörg frjáls félagasamtök geta nýtt sér framlög sjálfboðaliða til að nýta fjármuni betur — en hinu opinbera er það nánast ómögulegt. Lýðræðisleg uppbygging þessara samtaka veitir starfseminni síðan aðhald og eftirlit, sem dregur úr kostnaði við stjórnsýslu og yfirbyggingu. Frjáls félagasamtök fara því oftast vel með fé og nýta það vel, forgangsraða verkefnum út frá þörfum skjólstaðinga eða viðfangsefnis og búa við virkt lýðræðislegt eftirlit og aðhald.

Þar sem aðkoma frjálsu félagasamtaka að viðfangsefnum sínum er önnur en ríkis og sveitarfélaga; verða áherslur þeirra aðrar. Það er gott — og tryggir fjölbreyttari lausnir, margbreytilegri aðferðir og fleiri raddir í umræðuna. Það er nánast ógeðfellt tilhugsun að hugsa sér samfélag þar sem ríki og sveitarfélög sætu uppi með öll viðföng frjálsra félagasamtaka.

En þótt hægt sé með þessum hætti að sýna fram á hvernig frjáls félagasamtök auka skilvirkni í framkvæmd, spara fjármuni og auka fjölbreytileika lausna og verkefna; þá skiptir ekki minna máli að með skattaívilnunum má örva einstaklinga til félagslegrar þátttöku og auka þar með félagslega virkni og lýðræðisprek í samfélaginu. Löggjafinn hefur áður notað skattalög til að ýta undir tiltekna hegðun borgaranna. Þannig hefur verið ýtt undir sparnað og fjárfestingar í hlutafélögum með ívilnun.

Húsnæðis kaup og skuldsetning hefur líka verið verðlaunuð. Löggjafinn hefur ýtt undir starfsemi verkalýðsfélaga með skylduáðild og með því að heimila félögunum að innheimta félagsgjöld og gjöld í ýmsa sjóði — sem er einskona skattheimta þótt gjöldin renni ekki í ríkissjóð. Þannig eru margs kyns fordæmi fyrir því að löggjafinn beiti skattalögum til að ýta undir æskilega samfélagshegðun.

Þótt stjórn SÁÁ hafi ekki gert á því sérstakar kannanir; þá er margt sem bendir til að þátttaka borgaranna í félagsstarfi ýmisskonar hafi minnkað á umliðnum árum og áratugum. Þetta má merkja í stjórnmalaflokkum, verkalýðsfélögum, ungmenna- og íþróttafélögum og áhugamannafélögum ýmisskonar. Þetta er miður. Það er mikilvægt öllum samfélögum að borgararnir kjósi að starfa saman að hugsjónum sínum og áhugamálum og finni til þess að þátttaka þeirra skipti máli og að þeir geti með starfi sínu haft mótandi áhrif á samfélagið sem þeir tilheyra. Án virks félagslífs getur samfélagið misst niður skapandi afl borgaranna, sem líta þá ekki á sig sem þátttakendur eða skapendur samfélagsins heldur sem neytendur þess og þiggjendur. Það er því mikilvægt að löggjafinn sporni gegn minnkandi félagslegri virkni og ýti undir hana með öllum tiltækum ráðum — þar með töldum skattaávilnunum.

Þótt árgjöld og fjárframlög félagsmanna séu frjálsum félagsamtökum mikilvæg er félagsleg virkni félaganna enn mikilvægari; þátttaka þeirra í starfi, umræðu og stefnumörkun, gagnrýni og aðhald. Auðugt félag með fáa óvirka félagsmenn getur eflaust gert ýmislegt en þó líklega mun minna en blankt félag fengi áorkað með fjölda virkra félaga.

Stjórn SÁÁ leggur því til að efnahags- og viðskiptanefnd Alþingis vikki út heimildir þessa frumvarps svo þær nái einnig utan um árgjöld til frjálsra félagasamtaka auk myndarlegra fjárgjafa. Með því væri löggjafinn að vernda og styðja starfsemi í frjálsum félagasamtökum sem eina af grunnstoðum virks og lýðsræðislegs samfélags. Skilyrði félaga og samtaka fyrir slíkum skattaávilnunum ætti að vera lýðsræðisleg uppbygging, opin og virk þátttaka félagsmanna í starfsemi, umræðu og stefnumótun, auðvelt aðgengi að upplýsingum um starfsemina og viðurkennd endurskoðun reikninga.

Stjórn SÁÁ hefur ekki borið saman stuðning ríkisvaldsins við félagsrekstur eða skattalega stöðu stjórnmalaflokka, verkalýðs- og stéttafélaga, kirkjusókna og annara félaga — en án efa má draga úr hugsanlegu tekjutapi ríkissjóðs vegna þessa frumvarps með því að samræma skattalega stöðu mismunandi félagsforma og félaga með mismunandi starfsvettvang.

Í stuttu máli styður stjórn SÁÁ markmið þessa frumvarps en hvetur Alþingi til að láta það ná yfir öll framlög til frjálsra og lýðræðislegra félagasamtaka og beita þannig skattalögum til að auka félagslega þátttöku og lýðræðisvirkni í samfélaginu.

Fyrir hönd stjórnar SÁÁ

Gunnar Smári Egiðsson,
Formaður SÁÁ